
**Kuram ve Uygulamada
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ**

Social Sciences: Theory & Practice

ISSN: 2619-9408

Geliş/Received: 21.11.2024 Kabul/Accepted: 18.03.2025

Makale Türü: Araştırma

**Türkçe Öğretimi ile İlgili Lisansüstü Tezlerdeki Söz Varlığına Dair Önerilerin
İncelenmesi: 2015-2021 Arası ***

*Aydın ÖNAL**

*Aslı MADEN***

ÖZ

Ana dili Türkçe öğretimi alanında 2015-2021 yılları arasında yazılan yüksek lisans ve doktora tezlerindeki söz varlığına ilişkin önerileri incelemek amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak lisansüstü tezlerde yer alan önerilerin çoğunlukla kelime öğretimine yönelik olduğu belirlenmiştir. Bunu sırasıyla Türkçe ders kitabı, öğretmenler ve öğretmen adayları ile araştırmacılara yönelik önerilerin izlediği görülmüştür. Kelime öğretim süreci ile ilgili lisansüstü tezlerde; sözlüğün niteliği ve sözlüğün kullanımı, kelime dağarcığını geliştirici etkinlik/oyunlar, kelime listeleri oluşturma, basılı ve dijital materyallerden yararlanma önerilerinin daha ön planda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacıların Türkçe ders kitaplarına yönelik; etkinlikler, metin niteliği, kalıp ifadeler ve kelimelerin öğrenciye uygunluğu konusunda öneriler sundukları belirlenmiştir. Araştırmacıların yeni yapılacak çalışmalarda daha çok dijital materyal kullanımı, kelime öğretim yöntem ve teknikleri, kelime sıklığının belirlenmesi, kalıp sözler ve kelime dağarcığının belirlenmesi konusunda önerilerde bulundukları tespit edilmiştir. Öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik kelime öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanımına yönelik daha çok öneri sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, söz varlığı, öneri, lisansüstü tez.

Examining the Vocabulary of Turkish Education Graduate Theses: Between 2015-2021

ABSTRACT

Content analysis research methods were used to examine the suggestions about vocabulary in master's and doctoral theses written in the field of teaching mother tongue Turkish between the years 2015-2021. As a result, it has been determined that the suggestions in the graduate theses are mostly related to vocabulary teaching. It was found that this was followed by the suggestions about the Turkish course book, teachers and teacher candidates, and researchers, respectively. It has been concluded that the quality of the dictionary and the use of the dictionary, vocabulary enhancing activities/games, creating word lists, and making use of printed and digital materials are more prominent in the suggestions in the postgraduate theses related to the vocabulary teaching process. It was found that the researchers offered suggestions for the Turkish textbooks on the activities, the quality of the text, the formulaic expressions and the relevance of the words to the students. It has been determined that the researchers make more suggestions on the use of digital materials, vocabulary teaching methods and techniques, determining word frequency, formulaic words and vocabulary determination for new studies to be done. It has been concluded that there are more suggestions for the use of vocabulary teaching methods and techniques for teachers and teacher candidates.

Atıf Bilgisi: Önal, A. ve Maden, A. (2025). Türkçe öğretimi ile ilgili lisansüstü tezlerdeki söz varlığına dair önerilerin incelenmesi: 2015-2021 arası. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 29-45. Doi: 10.48066/kusob.1589502

* Dr., Batum Türk Okulu, aydonall@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0930-9122.

** Doç. Dr., Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, aslimaden@bayburt.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3336-0198

Keywords: Turkish teaching, vocabulary, recommendations, postgraduate thesis

Giriş

Dil, bireylerin yaşamları için gerekli olan bilgi ve becerileri elde etmesi için önemli bir araçtır. Dil sayesinde birey, kişisel gelişimini sağladığı gibi çevresiyle de iletişim kurmaktadır (Akyol, 2005; Aksan, 2014; Güneş, 2016). Ancak dili ihtiyaca uygun, etkin ve yaratıcı olarak kullanabilmelerini bireylerin söz varlığı düzeyleri belirlemektedir.

Söz varlığı, çok boyutlu bir yapıya sahip olan dilin temel unsurlarındandır. Bu bakımdan dilin zenginliği içerdiği söz varlığı unsurlarının çeşitliliğiyle doğru orantılıdır. Söz varlığı, Türkçe Sözlük'te “bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2023) şeklinde tanımlanır. Aksan (2014) ise söz varlığının “sözcükler, ikilemeler, deyimler, atasözleri, kalıp sözler (ilişki sözleri) ve kalıplaşmış sözlerden” (s. 13) meydana geldiğini belirtmektedir. “Bir dilin söz varlığı, sözlüklerde madde başı olarak ele alınan kelime ve sözlerden ibaret değildir. Bir birikim halinde dilin bünyesinde nesilden nesle intikal eden ikilemeler, deyimler, atasözleri, farklı yapılardaki birleşik kelimeler, yabancı dillerden alınmış kelimeler/sözler (sözlükte yer alsın almasın) argo, jargon kabul edilen tüm kelimeler ve kalıp sözler o dilin söz varlığı içinde değerlendirilir” (Demir, 2016, s. 146). Söz varlığı, içerdiği bu unsurlarla tüm dil becerilerinin öğretimi sürecinde etkisini hissettirmektedir. Bu bağlamda “dinleme ve okuma sürecinde alıcı söz varlığı, konuşma ve yazma sürecinde üretici söz varlığı” (Karadağ ve Maden, 2014, s. 272) kullanılır.

İnsanlar, çevresiyle anlama ve anlatma becerilerini kullanarak iletişim kurar. “Kişinin anlama ve anlatma becerilerinin gelişimi ise doğrudan zengin bir söz varlığına sahip olmasıyla mümkündür” (Türkben, 2018, s. 995). Söz varlığının temelleri ise okul öncesi dönemde ailede atılmaktadır. “Ailelerin yeni sözcüklerle çocukları karşılaştırması, onların çevresini anlamlandırmasında yol gösterici olmaktadır” (Maden, 2021, s. 757). Çocuklar okul sıralarına geldiğinde ise planlı ve programlı bir şekilde söz varlığı unsurlarını kazanmaya başlar. Bu anlamda “ilköğretimin her kademesinde, kelime öğretimi açısından temel hedef, öğrencilerin sahip oldukları üretici ve alıcı kelime hazinelerini derinlik, genişlik ve ağırlık yönünden geliştirmek olmalıdır” (Onan, 2013, s. 2). Öğrencilerin söz varlığının geliştirilmesi sürecinde ise öğretim programları, ders kitaplarındaki metinler ve etkinlikler, kelime öğretimi yöntem ve teknikleri, öğretmen uygulamaları belirleyici olmaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ile öğrencilerin “okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması amaçlanmıştır” (MEB, 2019, s. 8). Öğretim programında belirtilen kazanımlara ulaşılmasında ders kitaplarının rolü büyüktür. Çünkü ders kitapları öğretim sürecinde öğrencilerin en fazla karşılaştıkları materyallerdir. Bu açıdan “sözcük öğretiminin gerçekleştirilmesinde yararlanılan kaynakların başında da ders kitapları gelmektedir. Ders kitaplarında yer alan etkinlikler, etkinliklerin uygulanmasında kullanılan yöntem ve teknikler kelime öğretimi süreçlerinin önemli unsurları arasında yer almaktadır” (Göçer ve Kılıç, 2021). Ayrıca ders kitaplarındaki metinlerin nitelikleri, barındırdığı kelime çeşidi ve kelime sayısı sözcük öğretiminin amacına ulaşmasında belirleyici olmaktadır. Bunun yanı sıra öğretmenin uygulamaları da kelime öğretimi sürecini etkilemektedir. Ayrıca aktif öğrenme tekniklerinden yararlanılması ve öğrenci merkezli uygulamalar söz varlığının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bunların yanı sıra yapılan çeşitli akademik çalışmaların da sözcük öğretimine katkısı yadsınamayacak derecede önemlidir. Bu çalışmalar ışığında öğretim programlarında ve ders kitaplarında değişiklikler yapılmaktadır. Ayrıca bu araştırmalarda ortaya konulan uygulamalar sözcük öğretimi sürecinde öğretmenlere rehber olmaktadır.

Akademik çalışmalar arasında lisansüstü tezler, incelediği konuları daha geniş çerçevede ve ayrıntılı olarak ele almaktadır. Bu anlamda sözcük öğretimiyle ilgili lisansüstü tezlerde ortaya konulan bulguların, sonuçların ve önerilerin incelenmesi uygulamalar için değer taşımaktadır. Alanyazında da sözcük öğretimiyle ilgili lisansüstü tezleri inceleyen çalışmaların olduğu tespit edilmiştir. Türkben (2018) araştırmasında 2018 yılına kadar olan tezleri konu, yıl, amaç, örneklem ve veri toplama araçları yönüyle ele almıştır. Göçen ve Okur (2015) çalışmasında 6., 7. ve 8. sınıflara yönelik sözcük öğretimi konusunda hazırlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerini konu ve yöntem gibi başlıklar altında incelemiştir. Özbek (2015) Türk Dili ve Edebiyatı alanında yapılmış söz varlığı konulu lisansüstü tezleri içeren çalışmaları değerlendirmiştir. Baş ve Karadağ (2012) da lisansüstü tezleri de içeren yurtiçi ve yurtdışı tüm çalışmaları incelemiştir.

Yukarıdaki çalışmaların lisansüstü tezleri genel olarak ele alıp incelediği anlaşılmaktadır. Ancak söz varlığıyla ilgili lisansüstü tezlerdeki bilimsel önerilerin tüm yönleriyle ele alınıp değerlendirildiği bir çalışma bulunmamaktadır. Konuyla ilgili yapılacak çalışmalar sözcük öğretimine yönelik yürütülecek akademik araştırmalara, öğretmenlere, ders kitabı ve öğretim programı hazırlayanlara faydalı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmada, Türkçe öğretimi alanında hazırlanan lisansüstü tezlerdeki söz varlığıyla ilgili önerilerin tespit edilip incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaca yönelik aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Söz varlığı önerilerin genel dağılımı nasıldır?
2. Söz varlığı öğretimi sürecine yönelik önerilerin dağılımı nasıldır?
3. Söz varlığıyla ilgili ders kitaplarına yönelik önerilerin dağılımı nasıldır?
4. Söz varlığıyla ilgili öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik önerilerin dağılımı nasıldır?
5. Söz varlığıyla ilgili araştırmacılara yönelik önerilerin dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırmada, 2018-2020 yıllarını kapsayan ana dili Türkçe eğitimi yazma öğrenme alanıyla ilgili lisansüstü (yüksek lisans/doktora) tezlerdeki öneriler incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada meta-tematik analiz deseni kullanılmıştır. Meta-tematik analiz; belirli bir araştırma konusunda ulusal ve/veya uluslararası alanda çalışılmış araştırmalara ait verilerin ortak bir düzlemde ele alınarak yeniden tema ve kodlar oluşturularak ifade edilmesi ve anlam kazandırılması olarak tanımlanabilmektedir (Batdı, 2019, s. 11).

Belge/doküman incelemesine dayalı, sözel/metinsel içerikli bir analiz süreci içeren meta-tematik analiz, tema ve kodlar oluşturularak çalışmaların nitel bulgularını birleştirme amacı taşımaktadır (Batdı, 2017). Meta-tematik analiz, çeşitli araştırmalarda ortaya çıkan temaları inceleyerek bu temaları daha geniş bir bağlamda analiz etmeye yönelik bir yöntemdir. Bu analiz yöntemi, özellikle belirli bir konuya dair farklı çalışmalarda bulunan temaların sentezlenmesiyle, ilgili fenomen hakkında daha kapsamlı bir anlayış geliştirmeyi hedefler (Noblit & Hare, 1988; Paterson, Thorne & Canam, 2001).

Çalışma Materyali

Çalışmanın verileri Ulusal Tez Merkezi'nden elde edilmiştir. Araştırmada, 2015-2021 yıllarını kapsayan ana dili Türkçe eğitimi söz varlığıyla ilgili lisansüstü (yüksek lisans/doktora) tezler dikkate alınmıştır. Araştırmada yabancılara Türkçe öğretimi ve iki dilli alanlarıyla ilgili tezler incelemeye alınmamıştır. Araştırmanın verilerine ulaşmak için Ulusal Tez Merkezi'ndeki tez arama kısımlarına; bölümlerine Türkçe, söz varlığı, kelime öğretimi, sözcük öğretimi, kelime hazinesi ve Türkçe Öğretimi

anahtar sözcükleri yazılmıştır. Bu doğrultuda, 65 lisansüstü tez belirlenmiştir. Tezler üzerinde yapılan kontroller sonucunda, söz varlığını kapsamayan ve yabancılara Türkçe öğretimi ve iki dilli alanlarla ilgili tezler için 2 alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda 11 lisansüstü tez araştırmadan çıkartılmıştır. Geriye kalan 54 lisansüstü tez analiz edilmiştir.

Bu bağlamda belirlenen tezlerin yıllara göre dağılımı aşağıda Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Söz varlığı ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri dağılımı

Sıra No	Yıl	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
1	2015	5	-	5
2	2016	4	1	5
3	2017	8	1	9
4	2018	8	3	9
5	2019	12	-	12
6	2020	7	2	9
7	2021	4	1	5
	Toplam	45	9	54

Tablo 1’den anlaşılabacağı üzere 45’i yüksek lisans ve 9’u doktora tezi olmak üzere ana dili olarak Türkçe öğretimi alanında söz varlığı ile ilgili öneri içeren toplam 54 tez çalışmanın materyalini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Verileri toplamak için Söz Varlığı Öneri Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Formda yıl, tür (yüksek lisans, doktora), tez adı, konu ve öneriler başlığı bulunmaktadır. Formun geçerliğini belirlemek amacıyla Türkçe eğitimi alanında 2 uzmandan görüş istenmiştir. Uzmanlar formun içerik ve şekil yönünden yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Ardından form, 15 tez ile pilot uygulamaya tabi tutulmuştur. Pilot uygulama sürecinde 2 araştırmacı tezlerden elde edilen verileri forma ayrı bir şekilde Excel programı aracılığıyla yazmıştır. Araştırmacılar, önerileri forma işlerken tezlerdeki aynı konuyla alakalı önerileri dikkate almamıştır. Ayrıca bir cümlede birden fazla konuyu kapsayan öneriler forma ayrı bir şekilde yazılmıştır. Veri girişi bittikten sonra farklı bir alan uzmanı ortaya çıkan verileri karşılaştırmıştır. Bu işlemin sonucunda, Söz Varlığı Öneri Değerlendirme Formu’nun veri toplama aracı olarak asıl kullanılacağına karar verilmiş olup asıl uygulamaya geçilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada, içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde veriler, önceden belirlenmiş veya süreç içerisinde ortaya çıkan temalar altında toplanarak, detaylı ve derinlemesine analiz edilir. (Krippendorff, 1980; Merriam, 2009; Patton, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2011). İçerik analizi; metinlerin, söylemlerin, davranışların veya diğer gözlemlenebilir verilerin incelenmesinde kullanılan güçlü bir araçtır (Miles ve Huberman, 1994). Bu doğrultuda araştırmada, 2015-2021 yıllarını kapsayan ana dili Türkçe eğitimi söz varlığıyla ilgili lisansüstü (yüksek lisans/doktora) tezlerdeki öneriler alanyazın ve süreç içinde ortaya çıkan kod, kategori ve temalar çerçevesinde incelenerek değerlendirilmiştir.

Araştırmada toplam 54 lisansüstü tez, içerdiği öneriler doğrultusunda içerik analizi yöntemine uygun olarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda söz varlığıyla doğrudan ilişkilendirilen 288 öneri

belirlenmiştir. Tespit edilen öneriler söz varlığıyla ilgili temel kavramlar ve konuyla ilgili alanyazın çalışmaları doğrultusunda kod, kategori ve temalara ayrılmıştır. Son olarak da çalışmanın anlaşılabilirliğini artırmak için tablolar ve şekillerden yararlanılmıştır.

Araştırmacılar ve 1 alan eğitimi uzmanı tarafından öneriler MAXQDA 2020 programı ile içerik analizi yöntemine uygun olarak çözümlenmiştir. İlk olarak söz varlığıyla ilgili unsurlar doğrultusunda kodlar oluşturulmuştur. İkinci olarak, elde edilen kodlar, ilişkili olduğu temaların altında gruplandırılarak isimlendirilmiştir. Kodlama ve tema oluşturulurken benzer öneriler tek öneri olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca aynı cümle içerisinde birden fazla temayı içeren öneriler ayrı bir şekilde incelenmiştir. Son olarak ortaya çıkan temalar için grafikler oluşturulmuş ve temalarla ilgili örnek öneriler belirlenmiş ve tabloya aktarılıp sunulmuştur.

Araştırmanın güvenilirliği adına kodlamaların önemli ölçüde tutarlı olması ve benzerlik göstermesi gerekmektedir (Maxwell, 1992). Benzerlik oranını bulmak amacıyla MAXQDA 2020 programında yer alan sunulan Cohen'in (1960) Kappa istatistiğinden faydalanılmıştır. MAXQDA 2020 programından ulaşılan kodlayıcılar arası uzlaşma sonucu Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Kodlayıcılar arası uzlaşma değeri

		Kodlayıcı 1		Kappa	
		1	0		
Kodlayıcı 2	1	a = 540	b = 18	558	P(observed) = Po = a / (a + b + c) = 0.94
	0	c = 0	0	15	P(chance) = Pc = 1 / Kodların Sayısı = 1 / 60 = 0.06
		555	18	573	(Po - Pc) / (1 - Pc) = 0.94

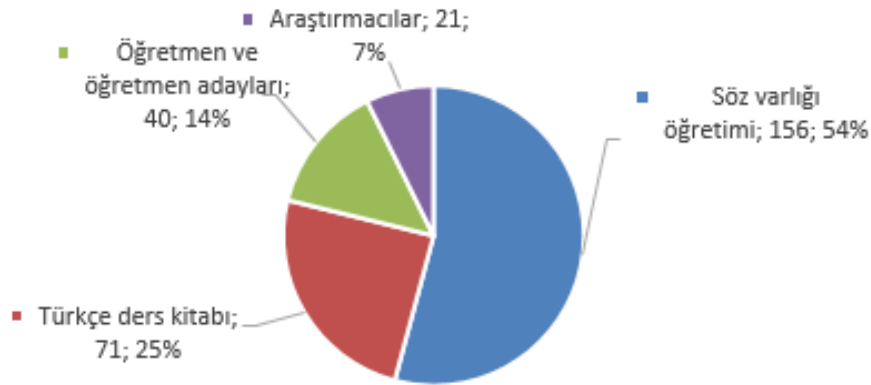
Tablo 2'de iki farklı kodlayıcı ile yapılan kodlamalar, kod varlığı düzeyine göre karşılaştırılmıştır. Kodlanan 555 bölüm ilişkiliyken 18 bölümün ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Verilere göre kodlayıcılar arası görüş birliği değeri 0.94'tür. Landis ve Koch (1977) Kappa değerinin 0.81 ve üzeri olmasının mükemmel derecede uyumu ifade ettiğini belirtmiştir. Bu sonuç kodlayıcılar arası uyumun mükemmel düzeyde olduğunu göstermektedir.

Bulgular

Araştırmanın bu kısmında, Türkçe öğretimi alanında hazırlanmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinde bulunan söz varlığı ile ilgili öneriler çeşitli değişkenler (söz varlığı öğretimi, Türkçe ders kitabı, öğretmen ve öğretmen adayları, araştırmacılar) açısından incelenmiş ve elde edilen bulgular grafikler ve tablolar hâlinde sunulmuştur.

Söz Varlığı Önerilerinin Dağılımı

Araştırmada tespit edilen söz varlığıyla ilişkili önerilerin dağılımı aşağıda Şekil 1'de gösterilmiştir.

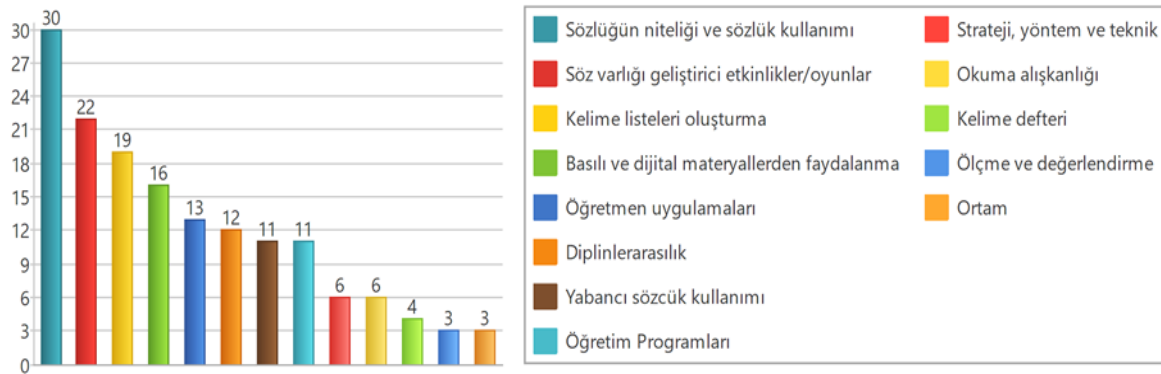

Şekil 1. Söz varlığına yönelik önerilerin genel dağılımı

Şekil 1’de söz varlığı öğretimiyle ilgili önerilerin dağılımı görülmektedir. Buna göre en fazla söz varlığı öğretimi (f=156) üzerine öneriler sunulmuştur. Daha sonra Türkçe ders kitabı (f=71), öğretmen ve öğretmen adayları (f=40) ve araştırmacılar (f=21) ile ilgili önerilerin geldiği tespit edilmiştir.

Söz Varlığı Öğretimine Yönelik Bulgular

Araştırmacıların önerileri arasında doğrudan sözcük öğretimiyle ilişkili olanlar ve sayısal verileri sırasıyla Şekil 2’de verilmiştir. Bunun yanı sıra konuyla ilgili öneri örnekleri de Tablo 3’te sunulmuştur:

Şekil 2. Söz varlığına yönelik önerilerin genel dağılımı

Şekil 2’de lisansüstü tezlerde söz varlığı öğretimi süreciyle ilgili sunulan önerilerin konulara göre dağılımı görülmektedir. Buna göre en fazla sözlüğün niteliği ve sözlük kullanımı (f=30) üzerine öneriler sunulmuştur. Daha sonra sırasıyla söz varlığını geliştirici etkinlikler/oyunlar (f=22), kelime listeleri oluşturma (f=19), basılı ve dijital materyallerden faydalanma (f=16) ile ilgili önerilerin geldiği tespit edilmiştir.

Bunların dışında lisansüstü tezlerde; öğretmen uygulamaları (f=13), disiplinlerarasılık (f=12), yabancı sözlük kullanımı (f=11) ve öğretim programları (f=11) ile ilgili önerilerin de sıkça yer aldığı anlaşılmıştır. Öte yandan tezlerde ortam (f=3), ölçme ve değerlendirme (f=3) ve kelime defteri (f=4) ile ilgili önerilerin ise az yer aldığına dair bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırmacıların sundukları önerilerin bazıları Tablo 3’te gösterilmiştir:

Tablo 3. Söz varlığı öğretimi süreciyle ilgili örnek öneriler

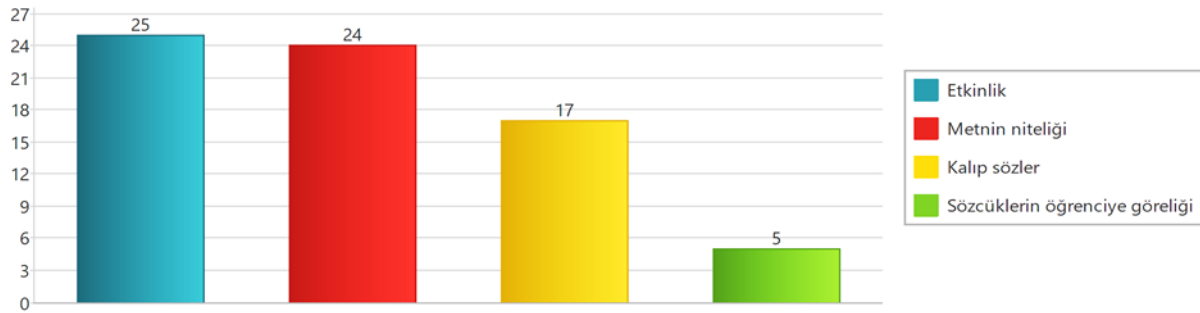
Öneri Konuları	Örnek Öneriler
Sözlüğün niteliği ve sözlük kullanımı	Ortaokullar için hazırlanacak sözlükler de öğrencilerin gelişim özelliklerine göre özenle hazırlanmalıdır. Öğrenciler sözlükleri kelimenin farklı anlamlarını öğrenmek amacıyla sıklıkla kullanmalıdır.
Söz varlığı geliştirici etkinlikler/oyunlar	Ders kitaplarındaki anlamı bilinmeyen sözcükler, eğitsel oyunlar yoluyla öğretilmelidir. Söz varlığını geliştirmek için alternatif etkinlikler artırılmalıdır.
Kelime listeleri oluşturma	Sınıf seviyesine uygun kelime listeleri oluşturulmalıdır. MEB, üniversite ve yazarların iş birliğiyle temel kelime listeleri hazırlanmalıdır.
Basılı ve dijital materyallerden faydalanma	Söz varlığı unsurlarının tamamını içeren seviyeye uygun okuma kitapları hazırlanmalıdır. Söz varlığı çalışmalarında dijital olanaklardan faydalanılmasının yanı sıra kelime öğretimi programları oluşturulup kullanılmalıdır.
Öğretmen uygulamaları	Öğretmenler söz varlığı çalışmaları yürütürken sözcüğün farklı anlamlarına vurgu yapmalıdır. Öğretmenler öğrencilere düzenli olarak iletişim kurarak farklı sözcükler ve kavramlar öğretebilir.
Disiplinlerarasılık	Söz varlığı çalışmaları sadece Türkçe ders kitabı için değil, ana dil gelişimini desteklemek için diğer derslerin kitapları içinde yapılmalıdır. Kelime öğretimi Türkçe öğretmenlerinin yanında diğer tüm öğretmenlerin de iş birliğiyle desteklenmelidir.
Yabancı sözcük kullanımı	Sözcüklerin Türkçe kullanılmasına özen gösterilmelidir. Türkçede karşılığı olan sözcüklerin yerine yabancı dillerden geçen sözcüklerin kullanılmaması konusunda öğrenciler bilinçlendirilmelidir.
Öğretim Programları	Türkçe Dersi Öğretim Programı sözcük öğretimine yönelik ayrıntılı olarak yapılandırılmalıdır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda kelime söz varlığıyla ilgili kazanımlar çoğaltılmalıdır.
Strateji, yöntem ve teknik	Oyun tekniği ile öğrenciler etkinliklerde hem eğlenip hem kelime öğrenebilirler. Sınıfta bu teknikten yararlanarak etkinlikler düzenlenebilir ve öğrenmenin kalitesi artırılabilir. Öğrencilerden rol oynama, drama gibi tekniklerle ikileme, deyim ve atasözün çalışmaları yürütülebilir.
Okuma alışkanlığı	Kelime hazinesini artırmanın yolu okumadan geçer. Öğrencilere okuma alışkanlığı, yeni karşılaştığı kelimelerin anlamını araştırıp öğreneceği şekilde kazandırılmalıdır. Söz varlığını geliştirmenin en güzel yolu kitap okumaktır. Öğrencilere okuma bilinci aşılanmalıdır.
Kelime defteri	Söz varlığını geliştirmek için öğrencilerin kelime defteri etkinliği yapılmalıdır. Öğrencilerin kendi sözlüklerini oluşturmaları için yönlendirilmelidir.
Ölçme ve değerlendirme	Öğrenilen kelimeler için ölçme ve değerlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Söz varlığının becerisinin değerlendirilmesinde çeşitli ölçme araçlarından faydalanılmalıdır.
Ortam	Öğrencilerin söz varlığı geliştirebilecek çeşitli materyaller içeren ortamlar oluşturulmalıdır. Öğrenme ortamları öğrencilerin sözcükleri ilgisini artıracak ve yeni öğrendiği sözcükleri kullanabileceği şekilde tasarlanmalıdır.

Tablo 3'te yer alan söz varlığı öğretimine yönelik öneri örneklerinden anlaşılabacağı üzere araştırmacılar sözlük kullanımının sözcük öğretiminin önemli bir parçası olduğunu yine bu sözlüklerin niteliklerinin ve öğrenciye uygunluğunun sağlanmasının gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca söz varlığını geliştirici etkinliklerin ve eğitsel oyunların sözcük öğretimi sürecinde önemli bir yeri olduğuna

yönelik öneriler sunulmuştur. Yine sınıf ve yaş seviyesine uygun kelime listelerinin hazırlanmasının, basılı ve dijital materyallerden öğretimi sürecinde faydalanılmasının olumlu etkisinin olacağı önerilerde belirtilmiştir. Bunların yanı sıra sözcük öğretiminin başarıya ulaşmasında öğretmen uygulamalarının oldukça belirleyici olduğu sunulan önerilerde sıklıkla dile getirilmiştir.

Türkçe Ders Kitaplarında Söz Varlığına Yönelik Önerilerin Bulguları

Araştırmacıların sözcük öğretimi bağlamında Türkçe ders kitapları için getirdikleri önerilerin dağılımı ve sayısal verileri Şekil 3'te verilmiştir. Konuyla ilgili öneri örnekleri de Tablo 4'te sunulmuştur.

Şekil 3. Türkçe ders kitabına yönelik öneriler

Şekil 3'te lisansüstü tezlerde Türkçe ders kitaplarının söz varlığını geliştirme yönüne dair sunulan önerilerin konulara göre dağılımı görülmektedir. Buna göre en fazla etkinlik (f=25) üzerine öneriler getirilmiştir. Daha sonra sırasıyla metnin niteliği (f=24), kalıp sözler (f=17) ve sözcüklerin öğrenciye göreliği (f=5) ile ilgili önerilerin geldiği tespit edilmiştir.

Araştırmacıların sundukları önerilerin bazıları Tablo 4'te gösterilmiştir:

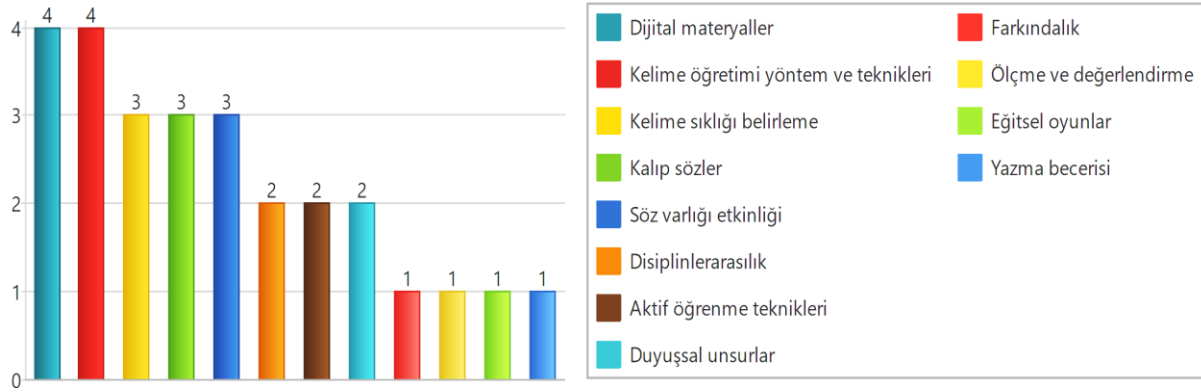
Tablo 4. Türkçe ders kitaplarına yönelik örnek öneriler

Öneri Konuları	Örnek Öneriler
Etkinlik	Kitaplardaki söz varlığı etkinlikleri tek düze değil çeşitli uygulamalar içerecek şekilde zengin olması gerekmektedir. Ders kitaplarındaki söz varlığı etkinlikleri öğrencilerin çeşitli duyularına hitap edecek ve onları aktif kılacak şekilde oluşturulmalıdır.
Metnin niteliği	Metinlerde yer alacak sözcükler öğrencilerin yaş ve zekâ seviyesine göre uygun hâle getirilmelidir. Metinlerde öğretilmesi amaçlanmayan sözcüklere yer verilmemelidir.
Kalıp sözler	Metinlerde deyim, ikileme ve atasözleri ölçülü bir şekilde bulunmalıdır. Sözcük öğretimi için oluşturulan etkinlikler ikileme, deyim ve atasözlerini de kapsayacak şekilde düzenlenmelidir.
Öğrenciye görelik	Söz varlığı unsurları öğrencilerin yaş ve sınıf seviyeleri gözeticilerle öğretilmelidir. Metinlerdeki kelimelerin ve kelime türlerinin öğrencilerin ilgi ve ihtiyacına göre olmalıdır.

Tablo 4'teki Türkçe ders kitabına yönelik getirilen önerilerden anlaşılacağı üzere araştırmacılar sözcük öğretimine yönelik etkinliklerin nitelikleri ve nicelikleri üzerinde daha fazla durmuşlardır. Bulgulara göre araştırmacılar özellikle etkinliklerin zengin, çeşitli ve materyal destekli olması gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca araştırmacılar metnin sözcük öğretebilme yeterliliklerini de ele alarak öğrencilerin sınıf düzeyi, ilgi ve yaşına uygun sözcükleri barındıran metnin ders kitaplarına seçilmesine yönelik öneride bulunmuşlardır.

Araştırmacılara Yönelik Önerilerin Bulguları

Araştırmacıların sözcük öğretimi ile ilgili yapılacak yeni çalışmalara yönelik getirdikleri önerilerin dağılımı ve sayısal verileri Şekil 4'te verilmiştir. Konuyla ilgili öneri örnekleri de Tablo 5'te sunulmuştur.

Şekil 4. Araştırmacılara yönelik öneriler

Şekil 4'te araştırmacıların söz varlığının geliştirilmesi amacıyla yapılacak çalışmalara yönelik sundukları önerilerin konulara göre dağılımı görülmektedir. Buna göre en fazla dijital materyaller (f=4) kullanımı konusu ve kelime öğretimi yöntem ve teknikleri (f=4) üzerine öneriler sunulmuştur. Daha sonra sırasıyla kelime sıklığı belirleme (f=3), kalıp sözler (f=3), ve söz varlığı belirleme (f=3) ile ilgili önerilerin geldiği tespit edilmiştir.

Bunların dışında lisansüstü tezlerde; aktif öğrenme teknikleri (f=2), disiplinlerarasılık (f=2) ve duyuşsal unsurlar (f=2) ile ilgili önerilerin de yer aldığı anlaşılmıştır. Öte yandan tezlerde farkındalık (f=1), ölçme ve değerlendirme (f=1), eğitsel oyunlar (f=1) ve yazma becerisi (f=1) ile ilgili önerilerin ise az yer aldığına dair bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırmacıların sundukları önerilerin bazıları Tablo 5'te gösterilmiştir:

Tablo 5. Araştırmacılara yönelik örnek öneriler

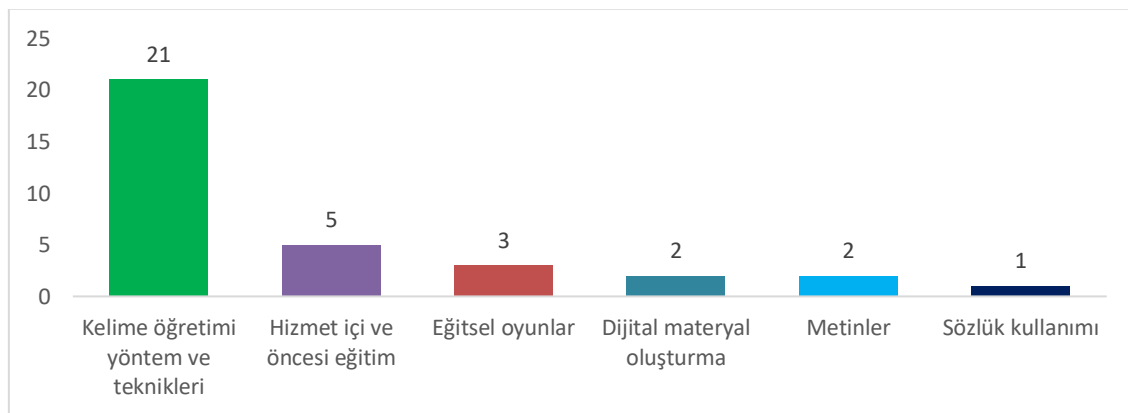
Öneri Konuları	Örnek Öneriler
Dijital materyaller	Çevrimiçi oyunlar vasıtasıyla sözcük öğretimi alanında deneysel araştırmalar yapılması önerilmektedir. Mobil uygulamalar ile başka bir teknolojik altyapının kullanıldığı kelime öğretim sürecinin tasarlanabileceği önerilebilir.
Kelime öğretimi yöntem ve teknikleri	Bağlam temelli kelime öğretimi yönteminin verimliliğinin, diğer kelime öğretim yöntemleri ile kıyaslanarak yürütülecek çalışmalar yapılabilir. Yapılacak olan araştırmalarda Etkileşimli kelime duvarı öğrenilen kelimelerin kalıcılığını sağlamasında etkili olup olmadığı araştırılabilir.
Kelime sıklığı	Yaş aralığı göz önünde bulundurularak öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarındaki aktif kelime servetini değerlendiren çalışmalar yapılabilir. Farklı alanlarda (müzik, spor, teknoloji...) aktif kelime servetini belirleyen çalışmalar yapılabilir.
Kalıp sözler	Türkçe öğretiminde söz varlığının diğer bileşenleri olan sözcükler, ikilemeler, atasözleri, kalıplaşmış sözler vb. somutlaştırılması ve öğrenmenin kalıcı hale getirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Ders kitaplarına alınacak metinler atasözleri ve deyimleri barındırması bakımından karşılaştırmalı çalışmalar yapılarak en çok zenginlik arz edenlerinin ders kitaplarına alınması yararlı olacaktır.

Söz varlığı etkinliği	Öğrencilerin söz varlığını geliştirmede kullanılan ders içi ve ders dışı etkinlikleri konu alan araştırmaların sayısı ise oldukça azdır.
	Ders kitaplarındaki söz varlığına yönelik çalışmalarda ders kitaplarının etkinlikler boyutu da incelenebilir.
Disiplinlerarasılık	Öğrencilerin bütün derslerdeki akademik başarısı ile söz varlığı arasındaki ilişki ortaya konabilir. Bu da söz varlığının diğer disiplinler açısından önemi somutlaştırır.
	Farklı disiplinlere yönelik kelime haznesi karşılaştırmalı incelenebilir.
Aktif öğrenme teknikleri	Yaratıcı drama uygulamalarının kelime öğretimi üzerine etkisini inceleyen yeni çalışmalar planlanmalıdır.
	Beyin temelli öğrenme ile yapılandırılan kelime öğretiminin dinleme ve konuşma becerisine katkısı belirlenebilir.
Duyuşsal unsurlar	Öğrencilerin söz varlığını geliştirmeye yönelik tutumlarının incelenebilir.
	Türkçe kelime öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin kullanımının Türkçe dersi kelime öğretimine ve öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumlarına etkisi araştırılabilir.
Farkındalık	Öğrencilerin ve öğretmenlerin söz varlığını geliştirmenin önemine ilişkin farkındalık düzeyleri incelenmelidir.
Ölçme ve değerlendirme	Ölçme-değerlendirmenin kelime öğrenimine etkisini konu alan bir çalışma kelime öğretiminde ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin rolü hakkında esaslı bir bakış açısı sunabilir.
Eğitsel oyunlar	Kültür analizi türünde nitel araştırmalara odaklanılarak, farklı kültürlerin sözcük öğrenme yolları ve oyunlaştırma yoluyla sözcük öğretiminin bu süreçteki yansımaları araştırılabilir.
Yazma becerisi	Kelime öğretiminin öğrencilerin yazma becerilerine etkisi ve öğrencilerin kelime hazineleri ile yazma becerileri arasındaki ilişki araştırmaya değer bir konu olarak görülebilir.

Tablo 5'ten anlaşılabacağı üzere araştırmacılar söz varlığı öğretimi sürecinde etkinliklerden, oyunlardan, basılı ve dijital materyallerden faydalanılması gerektiğiyle ilgili öneriler getirmişlerdir. Bunların yanı sıra söz varlığı öğretimi açısından Türkçe öğretim programlarının eksik yönlerine dair öneriler sunulmuştur. Bu doğrultuda kazanım ve programın söz varlığı unsurları açısından gözden geçirilmesi ile ilgili öneriler yer verildiği tespit edilmiştir.

Öğretmen ve Öğretmen Adaylarına Yönelik Önerilerin Bulguları

Araştırmacıların sözcük öğretimi bağlamında öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik getirdikleri önerilerin dağılımı ve sayısal verileri Şekil 5'te verilmiştir. Konuyla ilgili öneri örnekleri de Tablo 6'da sunulmuştur.

Şekil 5. Öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik öneriler

Şekil 5'te söz varlığı öğretimi süreciyle ilgili araştırmacıların öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik sundukları önerilerin konulara göre dağılımı görülmektedir. Buna göre en fazla kelime öğretimi

yöntem ve tekniklerinin (f=21) kullanımı konusu üzerine öneri sunulmuştur. Ardından hizmet içi ve öncesi eğitim (f=5), eğitsel oyunlar (f=3), dijital materyal oluşturma (f=2), metinler (f=2) ve sözlük kullanımı (f=2) ile ilgili önerilerin geldiği tespit edilmiştir.

Araştırmacıların sundukları önerilerin bazıları Tablo 6’da gösterilmiştir:

Tablo 6. Öğretmen ve öğretmen adayları ile ilgili örnek öneriler

Öneri Konuları	Örnek Öneriler
Kelime öğretimi yöntem ve teknik	Öğretmenlerin, işbirlikli öğrenme tekniklerini, bilmeleri ve bu tekniği sözcük öğretimi sürecinde kullanmalıdır. Etkileşimli kelime duvarı tekniğiyle ilgili öğretmenlere hizmet içi eğitim verilerek derslerde kullanılması sağlanabilir.
Hizmet içi ve öncesi eğitim	Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversiteler iş birliği ile çeşitli hizmet içi eğitim çalışmaları yapılabilir. Yapılacak bu çalışmalarla eğitimcilerin kelime hazinesi konusuna daha duyarlı olmaları ve verimli çalışmalarla bu sürece destek olmaları sağlanabilir. Öğretmenlere söz varlığı unsurlarının anlam türü ve anlamını öğretme bağlamında hizmet içi eğitimler verilmelidir.
Eğitsel oyunlar	Sınıf öğretmenliği lisans programında öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarına eğitsel oyunlar hakkında bilgi verilmeli ve bu oyunların sözcük öğretimi sürecinde kullanılmasına yönelik uygulamalar yapılmalıdır. Eğitsel oyunlar çocukların ilgisini çektiği için öğretmenler çeşitli uygulamalar yapabilir.
Dijital materyal oluşturma	Öğretmenler Web 2.0 araçları ile ilgili seminerlere katılıp bu araçların kullanımını öğrenerek kendi etkinliklerini oluşturabilir. Öğretmenler dijital materyaller oluşturarak sözcük öğretiminde etkin kullanılmalıdır.
Metinler	Öğretmenler farklı metin türleri kullanarak sözcük öğretimini geliştirmelidir. Hikâye edici metinlerin söz varlığına katkısı yüksek bu nedenle öğretmenler ilgici çekici metinleri kullanmalıdır.
Sözlük kullanımı	Derslerde sözlük kullanımına dikkat edilmesi gerekir. Öğretmenlerin gerek basılı gerekse dijital sözlükler hakkında bilgi verilmelidir.

Tablo 6’dan anlaşılabacağı üzere araştırmacılar sözcük öğretimi sürecinde öğretmenlerin çeşitli yöntem ve teknik kullanması gerektiğini sıklıkla önermişlerdir. Bu doğrultuda öğretmenlerin çeşitli hizmet öncesi ve içi eğitimler almalarını önermişlerdir. Ayrıca öğretmenlere yönelik önerilerde sözcük öğretimi yapılırken eğitsel oyunlardan ve dijital materyallerden yararlanılması gerektiği de belirtilmiştir.

Sonuç

Çalışmada 2015-2021 yılları arasında Türkçe öğretimi alanında hazırlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerindeki söz varlığı öğretimi ile ilgili önerilerin eğilimlerini belirlemeyi amaçlayan araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmada 2015-2021 yılları arasında 45’i yüksek lisans ve 9’u doktora olmak üzere söz varlığı ile ilgili öneri sunan 54 lisansüstü tez çalışmasının yapıldığı tespit edilmiştir. İncelenen tezlerin çoğunun ise 2019 yılında hazırlanmış olduğu anlaşılmıştır. Alanyazında Türkçe eğitimi ile ilgili lisansüstü tezleri inceleyen Önal ve Maden (2021), Şentürk ve Yazar (2021) da çalışmalarında en çok lisansüstü tezin 2019 yılında yapıldığı sonucuna ulaşmışlardır.

İncelenen lisansüstü tezlerde söz varlığı ile ilgili 288 farklı önerinin sunulduğu tespit edilmiştir. Bu öneriler konularına göre sınıflandırıldığında en fazla önerinin söz varlığı öğretimi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Bunu da sırasıyla Türkçe ders kitabı, öğretmen ve öğretmen adayları, araştırmacılar ile ilgili önerilerin takip ettiği görülmüştür.

Söz varlığı öğretimiyle ilgili sözlüğün niteliği ve sözlük kullanımı, söz varlığını geliştirici etkinlikler/oyunlar, kelime listeleri oluşturma, basılı ve dijital materyallerden faydalanma ile ilgili önerilerin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunların dışında öğretmen uygulamaları, disiplinlerarasılık, yabancı sözlük kullanımı ve öğretim programları konularında da önerilerin bulunduğu belirlenmiştir. Fakat lisansüstü tezlerde ortam, ölçme ve değerlendirme, kelime defteri, okuma alışkanlığı, strateji, yöntem ve teknik ile ilgili önerilerin ise az olduğu görülmüştür. Araştırmacılar söz varlığı öğretimi sürecinde sözlük kullanımı ve kullanılan bu sözlüklerin niteliği üzerine çok fazla durmuşlardır. Nitekim öğrenci özellikleri dikkate alınarak hazırlanmamış sözlüklerle söz varlığı öğretiminin yapılması pek mümkün değildir. Alanyazında Melanlıoğlu'nun (2013) araştırmasında da sözlüklerin niteliğinden kaynaklanan bazı problemlerin sözlük kullanımını olumsuz etkilediğini, hedef kitlenin özellikleri göz önünde bulundurularak sözlüklerin hazırlanması gerektiği ifade edilmiştir. Araştırmacılar sözlük çeşidinin artırılarak öğrencilerin sınıf seviyelerine ve gelişim özelliklerine göre sözlüklerin geliştirilmesi ve bunların ücretsiz olarak dağıtılmasına dair de öneriler getirmişlerdir. Bunun yanı sıra öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlıklarının zayıf olduğu ve sözlüğü nasıl kullanacaklarını bilmediklerini, buna çözüm olarak da söz varlığı öğretimi sürecinde sözlük kullanmaları gerektiği önerilmiştir. Zira konuyla ilgili araştırmalar bu durumu doğrular niteliktedir. Örneğin Tağa (2022) çalışmasında sözlüğün, daha çok bir ders aracı olarak görüldüğüne ve sözlük kullanmanın ortaokul öğrencilerinde alışkanlığa yeterince dönüşemediğini tespit etmiştir. Aynı şekilde Çelik (2021) araştırmasında, ortaokul öğrencilerinin sözlüklerin pek çok işlevini bilmedikleri, sözlük okuyabilme becerisine sahip olmadıkları ve sözlüğü sadece ders materyali olarak algıladıklarına ulaşmıştır. Yaman (2010) da öğrencilerin sözlük kullanmaya yönelik olumlu tutuma sahip olmadığını belirlemiştir.

Araştırmacıların söz varlığı öğretimi sürecinde etkinliklerden, oyunlardan, basılı ve dijital materyallerden faydalanılması gerektiğiyle ilgili de çok fazla öneride bulunmuşlardır. Söz varlığı öğretimi sürecinde öğrenciyi daha aktif bir şekilde sürece sokan oyun ve etkinlikler yeni kelimelerin öğretiminde oldukça faydalıdır. Yapılan araştırmaların sonuçları da bu durumu kanıtlar niteliktedir. Örneğin Alevli (2020) araştırmasında tasarladığı etkinlik ve oyunlarla ilgili öğrencilerin hepsinin olumlu görüş bildirdiğine, bu sayede yeni kelime öğrenme konusunda istekli hâle geldiklerine dair sonuçlara ulaşmıştır. Batur ve Erkek (2017) Tabu oyunun öğrencilerin kelime kazanımını artırdığı gibi oyun esnasında birçok kelimenin anlamını pekiştirdiği, anlama ve anlatma becerilerini geliştirdiğini tespit etmiştir. Yine Topçuoğlu Ünal ve Bursalı (2015) çizgi dizilerin öğrencilerin söz varlığını geliştirmede olumlu etkisi olduğunu belirlemiştir.

Araştırmacıların üzerinde durdukları bir diğer hususun da sınıf seviyelerine göre kelime listeleri oluşturulmasıdır. Bu sayede hangi sınıflarda hangi kelimelerin öğretileceğinin açık net olacağı önerilerde ifade edilmiştir. Alanyazında Okur ve Dağtaş (2014) da incelediği akademik çalışmalarda kelime listeleri oluşturulmasına dair görüşlere ulaşmıştır. Öğrencinin gelişim özellikleri de dikkate alınarak oluşturulacak kelime listeleri söz varlığı öğretimi sürecine kuşkusuz büyük katkı sunacaktır. Araştırmacılar, söz varlığı öğretimi açısından öğretim programlarının da eksik yönlerine önerilerde dikkat çekmişlerdir. Bu doğrultuda kazanım ve programın içeriğinin söz varlığı unsurları açısından tekrar düzenlenip güncelleştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Alanyazında da öğretim programını söz varlığı açısından inceleyen çalışmalarda da benzer eksiklerin dile getirildiği görülmektedir. Örneğin Maden (2021) programda söz varlığını zenginleştirmeye yönelik kazanımların yer aldığını, ancak ilişkili kazanımların daha çok okuma ve yazma öğrenme alanlarında yoğunlaştığını tespit etmiştir. Ayrıca Demir (2016) yaş gruplarına göre çocuk ve gençlerimizin sahip olması gereken aktif/pasif söz varlığı ayrımının öğretim programlarında somut olarak belirtilmediğini, söz varlığını geliştirmeye yönelik etkinliklerin ise tavsiye niteliğinde kaldığını ortaya koymuştur.

Lisansüstü tezlerde söz varlığı öğretimi açısından ders kitaplarındaki etkinliklerin ve metinlerin niteliği, kalıp sözler, sözcüklerin öğrenciye göreliği konularında öneriler sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacılar ders kitabındaki etkinliklerin öğrencilerin söz varlığını geliştirmede bazı eksikliklerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bu anlamda farklı uygulamalarla zenginleştirilmiş etkinliklere yer verilmesi gerektiğini önermişlerdir. Ayrıca araştırmacılar metinleri oluşturan sözcüklerin türlerine göre dağılımı, çocukların içinde bulundukları yaş seviyelerine göre olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yine araştırmacılar deyim, ikileme, atasözü gibi söz varlığı unsurlarının ders kitaplarında yeterince yer almadığını ifade ederek metin ve etkinliklerin zenginleştirilmesi gerektiğini önermişlerdir. Alanyazında konuya dair çalışmalar da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Örneğin Ömeroğlu ve Hakkıymaz (2022) araştırmasında Türkçe ders kitaplarının öğretmenlere ve öğrencilere kelime öğretimi yöntem ve teknikleri açısından çeşitlilik sunmadığını ifade etmiştir. Maden (2020) Türkçe ders kitaplarında sınıf seviyesine göre etkinlik sayısı ve kullanılan sözcük öğretimi tekniklerinin sınırlı düzeyde arttığını tespit etmiştir. Karagöl ve Tarakçı (2019) da Türkçe ders kitaplarının söz varlığı öğretimi yöntem-teknikleri açısından çeşitlilik sunmadığını ve yetersiz olduğunu belirlemiştir. Türkçe ders kitapları öğrencilerin öğretim hayatı boyunca en fazla karşı karşıya kaldığı öğretim materyalidir.

Araştırmacıların söz varlığı öğretimi ile ilgili yapılacak çalışmalarla ilgili olarak dijital materyal ve kelime öğretimi yöntem ve tekniklerini kullanma, kelime sıklığını belirleme gibi önerilerde bulunduğu görülmüştür. Lisansüstü tezlerde daha çok dijital unsurlarla sözcük öğretimi ilişkilendiren ve sözcük öğretimi sürecinde farklı ve çeşitli tekniklerin kullanılmasına yönelik yeni çalışmaların yapılmasının önerildiği anlaşılmıştır. Ayrıca araştırmacılar aktif öğrenme teknikleri, disiplinlerarasılık ve duyuşsal unsurlar, farkındalık, ölçme ve değerlendirme, eğitsel oyunlar ve yazma becerisi ile ilgili konularda da çalışma yapılmasına dair önerilerde bulunmuşlardır.

Öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik lisansüstü tezlerde kelime öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanımıyla ilgili çok fazla öneri sunulmuştur. Bu önerilerde öğretmenlerin kelime öğretimi ilgili eksikliklerine vurgu yapıldığı görülmüştür. Alanyazında da konuyla ilgili yapılan çalışmalarda öğretmenlerin sözcük öğretimi sürecinde kullanabilecekleri yöntem ve teknikler konusunda bazı eksikliklerinin olduğu ve geleneksel yöntemleri kullanmaya devam ettikleri belirlenmiştir (Göçer, 2016; Karadüz ve Yıldırım, 2011). Bunun yanı sıra öğretmenler ve adaylar için hizmet öncesi ve içi eğitim alma, eğitsel oyunlara başvurma, dijital materyal oluşturma, metin ve sözlük kullanımı gibi önerilere yer verilmiştir. Maden ve Maden de (2018) Türkçe öğretmeni adaylarının dijital sözlüklere başvurma konusunda belirli düzeyde farkındalığa sahip olduğunu belirlemiş ve öğretmenlerin de bu açıdan yetiştirilmesine dikkat çekmiştir. Ancak konuyla ilgili olarak Maden ve Önal'ın (2021) Türkçe öğretimine yönelik hizmet içi çalışmaları değerlendirdiği araştırmasında, Milli Eğitim Bakanlığı'nın doğrudan sözcük öğretimiyle ilgili hizmet içi kurslar açmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, 2015-2021 yılları arasında söz varlığı ile ilgili 45'i yüksek lisans ve 9'u doktora olmak üzere 54 lisansüstü tezin hazırlandığı tespit edilmiştir. Söz konusu tezlerdeki önerilerin daha çok söz varlığı öğretimi ile ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunu da sırasıyla Türkçe ders kitabı, öğretmen ve öğretmen adayları, araştırmacılar ile ilgili önerilerin takip ettiği belirlenmiştir.

- a. Ulaşılan sonuçlardan hareketle aşağıdaki önerilerde bulunabilir:
- b. Söz varlığı öğretimi sürecinde aktif öğrenme teknikleri kullanılmalıdır.
- c. Sözcük öğretimi sürecinde öğrencilerin motivasyonu, ilgisi ve tutumu dikkate alınmalıdır.
- d. Bağlam temelli kelime öğretimi başta olmak üzere çeşitli kelime öğretim teknikleri süreçte dahil edilmelidir.
- e. Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığı etkinliklerinin daha nitelikli bir şekilde oluşturulması gerekmektedir.

- f. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde bulunan sözcüklerin sıklıkları sınıf seviyesine göre artacak şekilde düzenlenmelidir.
- g. Her sınıf seviyesi veya yaşa göre kelime listeleri oluşturulmalıdır.
- h. Yapılacak yeni araştırmalarda söz varlığının duyuşsal yönü, aktif öğrenme teknikleri ve kelime öğrenme teknikleri dikkate alınmalıdır.
- i. Söz varlığı kazanımlarının farklı türde yöntem ve teknikleri içerecek şekilde güncellenmelidir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergede *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler* başlığı altında açıklanan eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranı

1. yazar %50, 2. yazar %50

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışmasına dair herhangi bir durum bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Aksan, D. (2014). *Anadilimizin söz denizinde* (3. Basım). Bilgi Yayınevi.
- Akyol, H. (2005). *Türkçe ilkokuma yazma öğretimi*. Pegem A Yayıncılık.
- Alevli, O. (2020). Söz varlığını geliştirmeye yönelik oyun etkinliği: Tasarla, öğren, pekiştir. *Araştırma Temelli Etkinlik Dergisi*, 10(2), 146-156.
- Batdı, V. (2017). Smart board and academic achievement in terms of process of integrating technology into instruction: A study on the mca. *Croatian journal of education*, 19(3), 763-801.
- Batdı, V. (2019). *Meta-tematik analiz*. Anı Yayıncılık.
- Batur, Z. & Erkek, G. (2017). Kelime öğretiminde bir "Tabu". *International Journal of Language Academy*, 5(2), 1-11.
- Bursalı, H ve Ünal F. T. (2015). Çizgi dizilerin 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin söz varlığına katkısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(29), 60- 74.
- Çelik, H. (2021). Ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıkları ve sözlük okuyabilme becerileri. *Asya Studies*, 5(18), 53-62. <https://doi.org/10.31455/asya.974336>
- Cohen, J. (1960). A coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and psychological measurement*, 20(1), 37-46.
- Demir, C. (2016). Türkçe eğitim-öğretim programları ve kişisel söz varlığı. *Milli Eğitim*, 210, 141- 161.
- Göçen, G. ve Okur, A. (2015). Ortaokula yönelik söz varlığı araştırmalarının incelenmesi: Tezler. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(1), 64-79. <https://doi.org/10.16916/aded.66746>
- Göçer, A. (2016). Türkçe öğretmenleri ve öğretmen adaylarının 'sözlük bilgisi ve sözcük öğretimine yönelik yeterlikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 210, 373-390.
- Göçer, A. & Kılıç, B. S. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında kelime öğretimi üzerine öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(31), 1-20. <https://doi.org/10.35675/befdergi.671707>
- Güneş, F. (2016). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Pegem Akademi Yayınları.

- Karadağ, Ö. & Maden, S. (2014). Yazma eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. A. Güzel ve H. Karatay (Ed.), *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (s. 265-301). Pegem Akademi.
- Karadüz, A. & Yıldırım, İ. (2011). Kelime hazinesinin geliştirilmesinde öğretmenlerin görüş ve uygulamaları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 961- 984.
- Karagöl, E. & Tarakçı, R. (2019). Söz varlığı öğretimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Millî Eğitim Dergisi*, 48(222), 149-171.
- Krippendorff, K. (1980). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). An application of hierarchical kappa-type statistics in the assessment of majority agreement among multiple observers. *Biometrics*, 363-374. <https://doi.org/10.2307/2529786>
- Maden, S. & Maden, A. (2018). Türkçe öğretmeni adaylarının elektronik sözlük ve yazım kılavuzu kullanma alışkanlıkları. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 377-396.
- Maden, S. & Önal, A. (2021). Türkçe öğretimine yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri üzerine bir inceleme (2001-2017 arası). *Millî Eğitim*, 50(229), 295-318.
- Maden, A. (2020). İlkokul Türkçe ders kitaplarının söz varlığını zenginleştirme açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(76), 1631-1650. <https://doi.org/10.17755/-esosder.-711074>
- Maden, A. (2021). Söz varlığını zenginleştirme açısından Türkçe dersi öğretim programı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), 756-777.
- Maxwell, J. (1992). Understanding and validity in qualitative research. *Harvard educational review*, 62(3), 279-301.
- Melanlıoğlu, D. (2013). Ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıkları: Nitel bir araştırma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 2(2), 266-284. <https://doi.org/10.7884/teke.142>
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: a guide to design and interpretation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2,3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). Ankara: MEB Yayınları. 12.11.2022 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/-Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.
- Noblit, G. W., & Hare, R. D. (1988). *Meta-Ethnography: Synthesizing Qualitative Studies*. Sage Publications
- Okur, A. & Dağtaş, A. (2014). Ortaokula yönelik kelime öğretimi çalışmaları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(4), 66-84. <https://doi.org/10.16916/aded.00066>
- Onan, B. (2013). *Dil eğitiminin temel kavramları*. Nobel Yayıncılık.
- Önal, A.ve Maden, S. (2021). Türkçe eğitimi ile ilgili 2015-2019 yılları arası lisansüstü tezlerin araştırma eğilimleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(3), 929-941. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.879623>

- Ömeroğlu, A. F. & Hakkoymaz, S. (2022). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin söz varlığı öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler açısından değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(2), 347-362. <https://doi.org/10.16916/aded.1053964>
- Özbek, E. E. (2015). Türkiye'de "Söz Varlığı" çalışmaları ve bunlar üzerine genel bir değerlendirme. *Akademik Kaynak (Akad)*, 3(5), 23-38.
- Paterson, B. L., Thorne, S. E., & Canam, C. (2001). *Meta-Study of Qualitative Health Research: A Practical Guide to Meta-Analysis and Meta-Synthesis*. Sage Publications.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Şentürk, C. & Yazar, İ. (2021). Türkçe öğretimi üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların analizi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 10(4), 258-276.
- Türk Dil Kurumu (2023). *Türkçe sözlük* (12. baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkben, T. (2018). Söz varlığını belirlemeye ve geliştirmeye yönelik araştırmaların değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(4), 993-1032.
- Tağa, T. (2022). Ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26(2), 521-532.
- Yaman, H. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıkları üzerine bir değerlendirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 735-751.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Introduction

Academic studies on vocabulary are more than vocabulary teaching. In the light of these studies, changes are made in the curriculum and textbooks. In addition, these studies help teachers in various aspects in the vocabulary teaching process. Among these academic studies, the findings, conclusions and suggestions of the graduate theses, which deal with the subject more comprehensively, should be taken into consideration more. In the study, suggestions about vocabulary in master's and doctoral theses written in the field of teaching mother tongue Turkish were examined. The absence of studies examining the suggestions in graduate theses in the literature has been effective in conducting this research.

Methodology

Qualitative research methods were used to examine the suggestions about vocabulary in master's and doctoral theses written in the field of teaching mother tongue Turkish between the years 2015-2021. The material of the study was obtained from the National Thesis Center. In order to obtain the material of the study, the keywords Turkish, vocabulary, vocabulary teaching, vocabulary teaching, vocabulary and Turkish Teaching were written in the thesis search sections in the National Thesis Center, and the theses on leave were taken into account by placing a year restriction between 2015-2021. Document and content analysis techniques were used together to determine the suggestions in the graduate theses that constitute the data of the research.

Result and Discussion

It was concluded that 288 suggestions were presented by researchers in postgraduate theses on vocabulary. When these suggestions were classified according to their subjects, it was determined that

the most suggestions were related to vocabulary teaching. It was found that this was followed by the suggestions about the Turkish course book, teachers and teacher candidates, and researchers, respectively.

It has been concluded that the quality of the dictionary and the use of the dictionary, vocabulary enhancing activities/games, creating word lists, and making use of printed and digital materials are more prominent in the suggestions in the graduate theses related to the vocabulary teaching process. Apart from these, it has been found that there are frequent suggestions on teacher practices, interdisciplinarity, the use of foreign dictionaries and curricula. However, it has been found that there are few suggestions about environment, measurement and evaluation, vocabulary book, reading habits, strategy, method and technique in postgraduate theses.

In the study, it was found that they offered suggestions on the quality of activities and texts for Turkish textbooks, formulaic expressions, and the relevance of words to students. Researchers have stated that the activities in the textbook have some deficiencies in developing students' vocabulary. In this sense, they stated that the diversity of activities is important and suggested that activities enriched with different applications should be included. In addition, the researchers made suggestions for the texts in the textbook and stated that the distribution of the words that make up the texts according to their types should be according to the age levels of the children.

It has been determined that there are issues related to the use of digital materials and vocabulary teaching methods and techniques, word frequency determination, formulaic words and vocabulary determination for new studies on vocabulary teaching by researchers. It has been understood that the researchers emphasize the inclusion of studies on new techniques that can be used in the vocabulary teaching process and associate digital elements with vocabulary teaching. In addition, it was determined that the researchers made suggestions for working on active learning techniques, interdisciplinarity and affective elements, awareness, assessment and evaluation, educational games and writing skills.

In the distribution of the suggestions made by the researchers about the vocabulary teaching process to teachers and teacher candidates according to the topics, it was found that the most suggestions were made on the use of vocabulary teaching methods and techniques. When the contents of the suggestions were examined, it was understood that it was frequently stated that most of the teachers used vocabulary teaching methods and techniques, but they could not diversify them. When the contents of the suggestions are examined, it is frequently stated that the majority of the teachers apply various methods and techniques in the vocabulary teaching process, but these applications are limited, in other words, they lack in diversifying methods and techniques. This finding shows that although teachers' existing knowledge and skills are sufficient at a certain level, they need methodological enrichment for more effective and permanent vocabulary teaching. Therefore, it is suggested that in-service trainings and practical workshops should be organised in order to enable teachers to get acquainted with different methods and techniques in the teaching process and to use these methods by adapting them to various teaching environments and student profiles. Thus, students' vocabulary learning processes can be made more effective and teachers' pedagogical competences can be strengthened.